

ตอนที่ 6

การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว

บทที่ 17 คดีครอบครัว

บทที่ 18 การบังคับคดีตามคำพิพากษา

บทที่ 19 สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

บทที่ 17

การพิพากษาคดีครอบครัว

โดยที่เจตนารมณ์ของศาลคดีเด็กและเยาวชนของไทยแต่เดิมในส่วนคดีแพ่งมีความประสงค์ที่จะคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ในสิทธิและทรัพย์สินตลอดจนสวัสดิภาพของผู้เยาว์ ศาลคดีเด็กและเยาวชนของไทยจึงมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์ซึ่งจะต้องบังคับใช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวม 32 มาตราเท่านั้น ซึ่งลักษณะคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับ

- ผู้เยาว์ขออนุญาตทำการค้า
- การขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์
- การขอเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์
- การขอลอนอำนาจปกครอง
- การขอลอนอำนาจปกครองทรัพย์สิน
- การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู

คดีที่นอกเหนือจากนี้ศาลคดีเด็กและเยาวชนไม่มีอำนาจพิจารณา ต้องดำเนินคดีในศาลธรรมดา แต่จากการดำเนินคดีที่ผ่านมาได้พบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาส่วนมากมีสาเหตุมาจากครอบครัวที่ไม่ปกติสุข เช่น ปัญหาการหย่าร้างของบิดามารดา ความไม่สงบสุขในครอบครัว หรือความละเลยไม่เอาใจใส่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามสมควร จึงทำให้เกิดความคิดว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวกับปัญหาครอบครัวต่างๆ ซึ่งเป็นอำนาจการพิจารณาคดีของศาลธรรมดาโดยไม่มีวิธีการเป็นพิเศษที่จะช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพการสมรส สามีภรรยา และบุตรได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการหย่าร้างมิใช่เป็นปัญหาทางกฎหมายอย่างเดียวแต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ถ้าหากคู่กรณีได้รับการชี้แนะที่ถูกทางจะช่วยให้มีทางออกที่เหมาะสม จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ขึ้น ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2535 โดยเปลี่ยนจากชื่อศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมีการรวมเอาศาล 2 ลักษณะมาไว้ด้วยกัน คือ ส่วนหนึ่งเป็นศาลเยาวชนทำ

หน้าที่พิจารณาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาหรือประพฤติตนไม่เหมาะสมต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่งเป็นคดีครอบครัว เป็นคดีแพ่งที่จะต้องฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัวซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงทำคดีครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ตกอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

1. คดีครอบครัว

คดีครอบครัวซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา 11 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า “คดีครอบครัว ได้แก่ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัวแล้วแต่กรณี ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”

ข้อสังเกต ในคดีครอบครัวหรือคดีแพ่งนี้ในถ้อยคำที่ใช้เรียกตัวบุคคลจะใช้คำเรียกว่าผู้เยาว์ ซึ่งต่างจากในคดีอาญา จะใช้คำเรียกว่า “เยาวชน”

ผู้เยาว์ ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ไม่ได้ให้ความหมายไว้ จึงต้องนำความหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ คือ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบปีบริบูรณ์ หรือ บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เมื่อชายและหญิงอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้วได้จดทะเบียนสมรสโดยขอด้วยกฎหมาย ในกรณีที่ชายและหญิงอายุไม่ถึงสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ ถ้ามีเหตุอันสมควรต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะจดทะเบียนสมรสได้

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้ความหมายของคำว่า “คดีครอบครัว” ไว้ในลักษณะกว้าง ๆ ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราใดที่จะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว แม้ว่าถ้อยคำในฉบับบทจะได้ขยายความให้พอเข้าใจได้บ้างแต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีปัญหาในการตีความอยู่บ้าง⁽¹⁶⁾

ตัวอย่างเช่น คดีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้เยาว์และบิดามารดาของผู้เยาว์เพราะเหตุผู้เยาว์กระทำละเมิดต่อโจทก์ เช่นนี้ หากพิจารณาเพียงผิวเผิน ก็น่าจะเป็นคดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์ รวมทั้งบิดามารดาของผู้เยาว์อันเกี่ยวข้องกับครอบครัวของผู้เยาว์ ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 น่าจะถือได้ว่า เป็นคดี

ครอบครัวตามมาตรา 11 (3) แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งก็จะเห็นว่าคดีเช่นนี้เพียงแต่เป็นคดีที่ฟ้องให้ผู้เยาว์และบิดามารดาช่วยรับผิดชอบในผลแห่งละเมิด ตามมาตรา 429 เท่านั้น จึงมิใช่คดีที่ฟ้องเกี่ยวกับส่วนได้เสียของผู้เยาว์ที่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ความคุ้มครองผู้เยาว์ รวมทั้งมิได้เกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมายของผู้เยาว์แต่อย่างใด แม้ว่าคดีเช่นนี้จะมีการกล่าวอ้างถึงการร่วมรับผิดชอบของบิดามารดาของผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็หาได้เกี่ยวข้องกับสิทธิในครอบครัวของผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ไม่ จึงน่าจะมิใช่เป็นการเสนอคดีแพ่งต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว อันจะถือได้ว่าเป็นคดีครอบครัว ตามมาตรา 11 (3) (คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 4/2535)

อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น การฟ้องให้เด็กหรือเยาวชนชำระเงินค่าภาษีอากรแม้ว่าจะจะเป็นคดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์ก็ตาม แต่เป็นการฟ้องบังคับตามกฎหมายภาษีอากร หาใช่บังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ จึงมิใช่คดีครอบครัวตามมาตรา 11 (3) อย่างไรก็ตามหากเป็นการฟ้องคดีอาญา เช่น ฟ้องว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ย่อมถือว่าเป็นคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตามมาตรา 11 (1) ซึ่งอาจยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้

ขอให้ศึกษาจากคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาต่อไปนี้ว่าคดีใดจะเป็นคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ถือว่าเป็นคดีครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 2/2535

การที่ภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้สามีของตนเป็น**คนไร้ความสามารถ**และตั้งผู้ร้องเป็นผู้อนุบาลนั้น แม้เป็นการร้องขอตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะ 2 แต่เป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สามีเป็นคนไร้ความสามารถ ภริยาย่อมต้องเป็นผู้อนุบาลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1463 มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/15 ทั้งมีอำนาจจัดการสินสมรสของสามีที่เป็นคนไร้ความสามารถและจัดการ

สิ้นสมรสแต่ผู้เดียว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/16 คำร้องขอของ ผู้ร้องดังกล่าว จึงเป็นคดีแพ่งที่ร้องขอต่อศาลเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นคดีครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 6/2535

คำฟ้องโจทก์ที่เกี่ยวกับคำขอให้เพิกถอนการสมรสระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 โดยอ้างว่าเป็นโมฆะเพราะเหตุถูกข่มขู่ นั้น เป็นการฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1507 จึงเป็นคดีแพ่งที่ฟ้องเกี่ยวกับครอบครัว อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสงขลา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3) สำหรับคำฟ้องโจทก์ในส่วนที่เกี่ยวกับ คำขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายที่โจทก์ถูกจำเลยที่ 1 ข่มขืนกระทำชำเรา เป็นคำฟ้องเรียกค่าเสียหายเพราะเหตุละเมิด มิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องเกี่ยวกับครอบครัว ไม่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสงขลา แต่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นศาลที่จำเลยทั้งสามมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (1) อย่างไรก็ตาม คำฟ้องโจทก์ในส่วนที่เกี่ยวกับคำขอให้เพิกถอนการสมรส และคำขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชดใช้ค่าเสียหาย สืบเนื่องมาจากการที่โจทก์ถูกจำเลยที่ 1 บังคับขู่เข็ญพาโจทก์ไปข่มขืนกระทำชำเราเช่นเดียวกัน ถือได้ว่ามูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน โจทก์มีสิทธิเสนอคำฟ้องในส่วนที่เกี่ยวกับคำขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชดใช้ค่าเสียหาย ต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลาได้ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 5 แต่โจทก์จะเสนอคำฟ้องในส่วนที่เกี่ยวกับคำขอให้เพิกถอนการสมรสต่อ ศาลจังหวัดสงขลาด้วยไม่ได้ เพราะในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการแล้ว ศาล ชั้นต้นอื่นใดในท้องที่นั้นไม่มีอำนาจรับคดีครอบครัวไว้พิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล เยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 มาตรา 13

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 1/2536

โจทก์ฟ้องเรียกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์จากจำเลย อ้างว่าจำเลยเคยตกลงให้ ค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเดือนละ 500 บาท โดยทำหนังสือยินยอมให้ฝ่ายการเงินต้นสังกัดของ

จำเลยหักเงินเดือนของจำเลยมอบให้แก่โจทก์ แต่โจทก์รับเงินได้เพียง 2 เดือนจำเลยไม่ยอมให้โจทก์รับเงินอีก และโจทก์ยังอ้างว่าจำเลยในฐานะบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายมีหน้าที่ตามกฎหมายต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ด้วยข้ออ้างที่โจทก์อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาในการฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้ จึงมิใช่เพราะจำเลยผิดข้อตกลงเพียงประการเดียว แต่เพราะจำเลยไม่ทำหน้าที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ตามกฎหมายด้วย ซึ่งข้ออ้างของโจทก์ประการหลังเป็นการกล่าวอ้างถึงสิทธิของบุตรผู้เยาว์ที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากจำเลยซึ่งเป็นบิดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 วรรคแรก และการที่โจทก์นำคดีนี้มาฟ้องก็โดยอาศัยอำนาจในฐานะที่เป็นมารดาของผู้เยาว์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1565 คดีของโจทก์จึงเป็นคดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 2/2536

คดีนี้นอกจากโจทก์จะฟ้องขอให้บังคับจำเลยจ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูและแบ่งสินสมรสตามข้อตกลงในบันทึกท้ายทะเบียนหย่า อันเป็นการฟ้องเรียกให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว โจทก์ยังฟ้องขอให้บังคับจำเลยจ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเพิ่มขึ้นจากตกลงในบันทึกท้ายทะเบียนหย่า โดยอ้างว่าการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษากับบุตรทั้งสองต้องใช้เงินมากกว่าที่จำเลยตกลงจ่าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการฟ้องขอให้จำเลยจ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูเพิ่มขึ้นเพราะเหตุที่พฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/39 วรรคแรก ทั้งโจทก์ยังได้ฟ้องขอแบ่งสินสมรสนอกจากที่ปรากฏในบันทึกท้ายทะเบียนหย่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นการฟ้องขอแบ่งสินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532 และมาตรา 1533 อีกด้วย คำฟ้องของโจทก์มีส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิของโจทก์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 จึงเป็นคดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งห้าร่วมกันโอนที่ดิน 5 แปลงพร้อมบ้านพักตากอากาศที่ปลูกสร้างบนที่ดินบางแปลงแก่โจทก์ กับให้ร่วมกันส่งมอบรายได้จากกิจการบ้านพักตากอากาศดังกล่าวแก่โจทก์ด้วย โดยกล่าวอ้างว่าโจทก์มอบเงินสินส่วนตัวให้จำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนไปซื้อที่ดิน และทำการก่อสร้างบ้านพักตากอากาศดังกล่าว ซึ่งแสดงว่าโจทก์ถือว่ามีที่ดิน บ้านพักตากอากาศ รวมทั้งกิจการบ้านพักตากอากาศดังกล่าวต่างมีสภาพเป็นสินส่วนตัวของโจทก์ด้วย เมื่อปรากฏว่าจำเลยที่ 1 เป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ จำเลยที่ 2 ถึงที่ 5 เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ การที่โจทก์นำคดีนี้มาฟ้อง จึงเป็นการฟ้องเรียกสินส่วนตัวคืนจากภริยาและบุตร ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ถือได้ว่าคดีของโจทก์เป็นคดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 6/2536

ตามสำเนาคำฟ้องที่กหลังทะเบียนหย่าระบุว่า “ทรัพย์สินคู่กรณีตกลงไปแบ่งกันเอง” แสดงว่าในขณะที่จดทะเบียนหย่า ทั้งสองฝ่ายยังไม่ประสงค์ทำความตกลงกันเกี่ยวกับทรัพย์สิน เอกสารดังกล่าวจึงมิใช่สัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับสินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 การที่โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้ต้องถือว่าเป็นการฟ้องขอแบ่งสินสมรสเมื่อหย่ากัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532, 1533 คดีของโจทก์จึงเป็นคดีที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 11/2536

ผู้ร้องทั้งสองเป็นผู้อนุบาลและเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของคนไร้ความสามารถ สิทธิและหน้าที่ของผู้ร้องทั้งสองต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/18 วรรคท้ายที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่บิดามารดาหรือมิใช่คู่สมรสเป็นผู้อนุบาล ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม...” ซึ่ง

ตามบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครองนั้น มีมาตรา 1598/3 ให้นำมาตรา 1574 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย มาตรา 1574 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยประเภทของนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ที่ผู้ใช้อำนาจปกครองจะกระทำมิได้เว้นแต่ศาลจะอนุญาต และการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นกรณีหนึ่งที่ระบุไว้ในมาตรา 1574 (1) เมื่อนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้บังคับแก่กรณีของผู้อนุบาล จะมีผลว่าผู้อนุบาล หากจะทำนิติกรรมเกี่ยวกับการขายอสังหาริมทรัพย์ของคนไร้ความสามารถ จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน การที่ผู้ร้องทั้งสอง ซึ่งเป็นผู้อนุบาลและเป็นบุตรของ บ. มาร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายที่ดินของ บ. จึงเป็นคดีแพ่งที่ร้องขอต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

หมายเหตุ กรณีที่ภริยาโจทก์ขอด้วยกฎหมายร้องขอต่อศาลให้สั่งให้สามีของตนเป็นคนไร้ความสามารถ และตั้งผู้ร้องเป็นผู้อนุบาลนั้น ก็ถือว่าเป็นคดีครอบครัวเช่นกัน (คำวินิจฉัยที่ 2/2535)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 12/2536

ตามคำสั่งของศาลแพ่งที่ตั้งผู้ร้องเป็นผู้อนุบาลของ ส. คนไร้ความสามารถ ปรากฏว่าผู้ร้องเป็นภริยาโดยขอด้วยกฎหมายของ ส. ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/16 บัญญัติว่า “คู่สมรสซึ่งเป็นผู้อนุบาลของคู่สมรสที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ มีอำนาจจัดการสินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งและมีอำนาจจัดการสินสมรสแต่ผู้เดียว แต่การจัดการสินส่วนตัวและสินสมรสตามกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 1476 วรรคหนึ่ง คู่สมรสนั้นจัดการไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล” การขายอสังหาริมทรัพย์เป็นกรณีหนึ่งที่ระบุไว้ในมาตรา 1476 วรรคหนึ่ง (1) การที่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้อนุบาลและภริยาของ ส. มาร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่ผู้จะซื้อตามสัญญาจะซื้อขายที่ ส. ทำขึ้นก่อนศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถจึงเป็นคดีแพ่งที่ร้องขอต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 14/2536

การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร เป็นกรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 มาตรา 1541 ถึงมาตรา 1544 จึงเป็นคดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3) คดีนี้โจทก์ฟ้องโดยมีคำขอท้ายฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่า จำเลยมิใช่บุตรของตนกับภริยา ถือได้ว่าเป็นการฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร ส่วนข้ออ้างที่โจทก์อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาและคำขอบังคับตามฟ้องจะเป็นไปตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ เป็นเรื่องที่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่ง คดีนี้ต้องพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง

ตัวอย่าง คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ถือว่ามีใช่คดีครอบครัวตามมาตรา 11 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 1/2535

ตามคำฟ้องในส่วนที่เกี่ยวกับโจทก์ที่ 3 เป็นเรื่องที่โจทก์อ้างว่าก่อนเจ้ามรดกตาย ได้ยกที่ดินบางส่วนให้แก่โจทก์ที่ 3 ซึ่งเป็นผู้เยาว์ ขอให้บังคับจำเลยในฐานะผู้จัดการมรดกร่วมกับโจทก์ที่ 1 ดำเนินการจดทะเบียนแบ่งแยกและโอนสิทธิครอบครองที่ดินให้แก่โจทก์ที่ 3 ซึ่งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาและคำขอบังคับดังกล่าว มิได้เกี่ยวข้องกับสิทธิในครอบครัวหรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์ที่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ความคุ้มครอง จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว อันเป็นคดีครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 3/2535

บันทึกท้ายทะเบียนหย่าที่โจทก์กล่าวอ้างในคำฟ้องสืบเนื่องจากโจทก์จำเลยตกลงหย่าขาดจากการเป็นสามีภริยากัน ถือได้ว่าเป็นข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์จำเลยซึ่งมีอยู่ให้เสร็จไป จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 การที่โจทก์มาฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดูบุตร ซึ่งจำเลยยอมจ่ายให้แก่โจทก์เป็นรายเดือน จึงเป็นการฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ มิใช่การฟ้องที่กล่าว

อ้างถึงสิทธิของบุตรที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 คดีของโจทก์จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นคดีครอบครัว ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 4/2535

คดีนี้โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้เยาว์และบิดามารดาของผู้เยาว์ เพราะเหตุผู้เยาว์กระทำละเมิดต่อโจทก์ ซึ่งมีได้เกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียของผู้เยาว์ที่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ความคุ้มครองผู้เยาว์ และมีได้เกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมายของผู้เยาว์ แม้คดีนี้จะมีการกล่าวอ้างถึงการร่วมรับผิดชอบของบิดามารดาของผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 แต่บทบัญญัติ ดังกล่าวหาได้เกี่ยวข้องกับสิทธิในครอบครัวของผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ไม่ จึงมิใช่การเสนอคดีแพ่งต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว อันจะถือได้ว่าเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 3/2536

คำสั่งศาลที่แสดงว่าบุคคลใดเป็นคนสาบสูญ แม้มีผลทำให้ถือได้ว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 แต่คำสั่งศาลดังกล่าวมิได้ มีผลโดยตรงต่อสถานะหรือความสัมพันธ์ในครอบครัวของบุคคลนั้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แต่ประการใด ในกรณีที่บุคคลนั้นมีคู่สมรส แม้การสมรสอาจสิ้นสุดลงด้วยความตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501 แต่ความตายในความหมายของบทบัญญัติดังกล่าว หมายถึงเฉพาะความตายโดยธรรมชาติ ไม่รวมถึงความตายโดยคำสั่งศาลที่แสดงว่าเป็นคนสาบสูญด้วย หากคู่สมรสฝ่ายที่ยังอยู่ ประสงค์ให้การสมรสสิ้นสุดลงจะต้องฟ้องหย่าเสียก่อนโดยอ้างว่าอีกฝ่ายถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญอันเป็นเหตุหย่าประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (5) ส่วนในกรณีที่บุคคลนั้นมีบุตร อำนาจปกครองบุตรก็ตกอยู่กับคู่สมรสอีกฝ่ายแล้วตั้งแต่ไม่

แน่นอนว่าคุณคนนั้นมีชีวิตอยู่หรือตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1566 (2) การที่ผู้ร้องมาร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งว่า ก. เป็นคนสาบสูญ จึงมิใช่คดีแพ่งที่ร้องขอต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะถือได้ว่าเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 7/2536

โจทก์ทั้งสองฟ้องขอให้จำเลยคืนเงิน 172,500 บาท อันเป็นเงินที่โจทก์ทั้งสองอ้างว่าจำเลยขอหรือยืมจากโจทก์ที่ 2 กับค่าใช้จ่ายต่างๆ อันเป็นคดีธรรมดา ตามบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 คดีของโจทก์จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 8/2536

โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่จำเลยซื้อจากภริยาโจทก์ให้แก่โจทก์กิ่งหนึ่ง และขอให้เจ้าพนักงานที่ดินแบ่งแยกกันส่วนที่ดินดังกล่าวแก่โจทก์ แม้โจทก์อ้างเหตุว่าเพราะภริยาโจทก์ขายที่ดินดังกล่าวอันเป็นสินสมรสให้แก่จำเลยโดยมิได้รับความยินยอมจากโจทก์ แต่โจทก์มิได้มีคำขอให้เพิกถอนนิติกรรมการซื้อขายที่ดิน กรณีจึงมิใช่การฟ้องให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมเกี่ยวกับการจัดการสินสมรสที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งกระทำไปโดยลำพังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1480 คดีของโจทก์ จึงมิใช่คดีแพ่งต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 9/2536

ในวันที่โจทก์กับจำเลยจดทะเบียนหย่ากัน มีการทำบันทึกข้อตกลงท้ายทะเบียนหย่าเกี่ยวกับอำนาจการปกครองบุตร ทรัพย์สินและค่าเลี้ยงดูบุตรซึ่งถือได้ว่าเป็นการตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์จำเลยซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป บันทึกข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นสัญญา

ประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 การที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดูบุตรซึ่งจำเลยยอมจำให้แก่โจทก์เป็นรายเดือน กับให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลงอื่นอีกบางข้อ จึงเป็นการฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยตรง คดีของโจทก์จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 10/2536

ข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและคำให้การปรากฏว่า โจทก์กับจำเลยเพียง เคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส การฟ้องขอแบ่งทรัพย์สินที่อ้างว่าทำมาหาได้ร่วมกันในระหว่างนั้นมิใช่การฟ้องขอแบ่งสินสมรสตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 คดีของโจทก์จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 13/2536

บันทึกข้อตกลงท้ายทะเบียนหย่าที่โจทก์กับจำเลยทำขึ้นในวันจดทะเบียนหย่า ถือได้ว่าเป็นข้อตกลง ระบุข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลย ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 การที่โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยไถ่ถอนจำนองและโอนทรัพย์สินตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวให้แก่ท. เป็นการฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 15/2536

โจทก์ทั้งสองฟ้องจำเลยทั้งแปดเพื่อขอแบ่งกรรมสิทธิ์รวม ซึ่งแม้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ยังเป็นผู้เยาว์ แต่คดีฟ้องขอแบ่งกรรมสิทธิ์รวมนั้น มิได้เกี่ยวข้องกับสิทธิในครอบครัว ทั้งมิได้เกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมายของผู้เยาว์หรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์ที่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ความคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้ง จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 16/2536

โจทก์ฟ้องอ้างเหตุว่าการที่จำเลยดำเนินการบังคับคดีตามข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล เป็นการไม่ปฏิบัติตามที่ตกลงกันใหม่ในบันทึกท้ายทะเบียนหย่า ขอให้เพิกถอนหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี และเพิกถอนหนังสืออายัดเงินเดือนของโจทก์ กับให้จำเลยคืนเงินเดือนของโจทก์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดไปทั้งหมด ถือได้ว่าเป็นคำฟ้องที่มุ่งหมายให้มีการบังคับตามบันทึกท้ายทะเบียนหย่า เอกสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลย ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป อันเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 คดีของโจทก์ จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 17/2536

โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยทั้งสองโดยอ้างเหตุว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันจัดงานแต่งงานระหว่างจำเลยที่ 1 กับสามีโจทก์ เป็นเหตุให้โจทก์เสื่อมเสียชื่อเสียงและได้รับความอับอาย ทั้งยังขาดรายได้ที่เคยได้รับเป็นประจำ อันเป็นการฟ้องคดีโดยอาศัยมูลละเมิดเป็นหลักแห่งข้อหา คดีของโจทก์ จึงมิใช่คดีแพ่งที่ฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (3)

จะเห็นได้ว่าการที่จะวินิจฉัยตีความว่าคดีใดเป็นคดีครอบครัวซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษา ไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้น ในกรณีที่มีปัญหาว่าคดีจะอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลอื่นนั้นไม่ว่าคดีจะเกิดขึ้นในศาลใด เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก และให้การพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็วแก่ประชาชน กฎหมายกำหนดให้ส่งเรื่องให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด และคำวินิจฉัยชี้ขาดของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 12)

2. เขตอำนาจศาล

เขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวในส่วนของคดีครอบครัวต้องพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ได้บัญญัติเรื่องเขตอำนาจศาลไว้ในมาตรา 4

มาตรา 4 เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(1) คำฟ้องให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

(2) คำร้องขอให้เสนอต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลหรือต่อศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา 4 ทวิ คำฟ้องเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิหรือประโยชน์อื่นเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

คดีที่เป็นคำฟ้อง หมายถึงคดีที่มีข้อพิพาท หรือโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง จะต้องมีการฟ้องบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นจำเลยต่อศาล เช่น ภรรยา (โจทก์) ฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดูบุตร ผู้เยาว์จากสามี (จำเลย), โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยจ่ายค่าอุปการะและแบ่งสินสมรส, โจทก์ฟ้องขอให้ขายรับผู้เยาว์เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย คำฟ้องเหล่านี้ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ คือ ถ้าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ก็ฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว หรือจะฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นก็ได้

คดีที่มีคำร้อง หมายถึงคดีไม่มีข้อพิพาท แต่เป็นการร้องขอต่อศาลให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้สามีของตนซึ่งป่วย

เป็นอัมพาตเป็นคนที่ไร้ความสามารถ และตั้งผู้ร้องเป็นผู้อนุบาล ร้องขออนุญาตขายที่ดินของผู้เยาว์

ส่วนคำฟ้องที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น การฟ้องขอแบ่งที่ดินสินสมรส โจทก์มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

3. การฟ้องคดีครอบครัว

การดำเนินการฟ้องและรับฟ้องเหมือนกับการฟ้องในศาลธรรมดา โจทก์และจำเลยสามารถตั้งทนายเข้าว่าต่างแก่ต่างในคดีได้เหมือนในศาลธรรมดาไม่ต้องห้ามอย่างคดีอาญาซึ่งห้ามจำเลยมีทนายความแก่ต่างในคดี

4. องค์คณะในการพิจารณาคดีครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์องค์คณะในการพิจารณาคดีครอบครัวไว้ ดังนี้

มาตรา 109 ในการกำหนดองค์คณะตามมาตรา 24 วรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าคดีครอบครัวใดที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาเป็นคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียก่อนเริ่มพิจารณาคดี ให้ศาลสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้

ในระหว่างการพิจารณาของศาลที่ไม่มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่าคดีนั้นเป็นคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียให้ศาลกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา 24 เป็นองค์คณะ แต่ทั้งนี้ไม่มีผลกระทบกระเทือนกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว

การกำหนดองค์คณะตามมาตรา 24 วรรคสองซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวใด จะต้องให้ผู้พิพากษาสมทบหรือไม่ให้เป็นไปตามมาตรา 109 ซึ่งองค์คณะจะแบ่งออกเป็น องค์คณะในคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้ กับองค์คณะในคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

4.1. องค์คณะในคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

ก่อนเริ่มการพิจารณาศาลต้องสอบถามคู่ความทั้งสองฝ่ายว่าต้องการให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะ เช่น คดีฟ้องหย่าที่คู่สมรสไม่มีบุตรอย่างนี้ถ้าศาลถามคู่ความแล้วฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่ต้องการผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะ คดีนั้นก็จะมีเพียงผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งก็คือองค์คณะของศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตามมาตรา 23 และในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งแสดงความประสงค์ที่จะไม่ให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ กรณีนี้ไม่อยู่ในดุลยพินิจของศาลที่จะมีอำนาจสั่งเป็นอย่างอื่น

4.2. องค์คณะในคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

ในคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีจะประกอบด้วย ผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน ร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลไม่ต้องสอบถามความสมัครใจของคู่ความ

อย่างไรก็ตาม คดีที่ฟ้องเข้ามาในตอนแรกซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ซึ่งศาลได้สอบถามคู่ความแล้วไม่ต้องการให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา แต่ต่อมาในระหว่างที่ทำการสืบพยานหลักฐานข้อเท็จจริงได้ปรากฏในระหว่างการพิจารณาว่าเป็นคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียก็ให้ศาลตั้งผู้พิพากษาสมทบ 2 คนร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย ส่วนการดำเนินการก่อนที่ศาลจะตั้งผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะ เช่น อาจจะมีการสืบพยานหลักฐานต่างๆ ไปบ้างแล้ว การสืบพยานหลักฐานต่างๆ นั้นก็ถือว่าใช้ได้ไม่เสียไป เช่น คดีฟ้องหย่าโดยไม่ได้อ้างถึงบุตรเลย แต่ในการขอให้ศาลมีคำพิพากษาขอให้ศาลสั่งให้ตนเองเป็นผู้มีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ เช่นนี้เป็นต้น

หมวด 10

การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว (มาตรา 108-114)

หลักในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวให้ศาลต้องพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมในข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว

มาตรา 108 การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้นไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบดุลยพินิจด้วย คือ

(1) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(2) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้น ต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

(3) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร และ

(4) หามาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลเลื่อนการพิจารณาคดีได้ แม้ว่าจะได้ดำเนินคดีไปมากน้อยแล้วเพียงใดก็ได้ คืออาจจะมีการสืบพยานหมดแล้วเหลือเพียงขั้นตอนการทำคำพิพากษาศาลก็มีอำนาจเลื่อนการพิพากษาคดีออกไปได้ ถ้าเห็นว่ายังมีหนทางไกลเกลี่ยให้คู่กรณีปรองดองกันโดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และในการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในอนุ (1)-(4) เพื่อประกอบดุลยพินิจด้วย คือ

(1) คำนึงถึงการสงวนและคุ้มครองสถานภาพการสมรส เช่น ในคดีฟ้องหย่า ศาลก็ต้องพยายามไกลเกลี่ยหรือเปรียบเทียบให้คู่ความประนีประนอมกัน โดยอาจจะตั้งบุคคลที่คู่ความให้ความเคารพนับถือช่วยไกลเกลี่ยให้คู่ความประนีประนอมกัน หรือถ้าไกลเกลี่ยประนีประนอมไม่สำเร็จ คือคู่กรณียังยืนยันที่จะหย่าขาดจากกัน ก็ต้องให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมโดยให้ผลเสียหายน้อยที่สุดแก่สวัสดิภาพ และอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(2) คำนึงถึงการคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์ เช่น เรื่องการฟ้องหย่า แล้วมีการขอแบ่งสินสมรส การพิจารณาว่าใครจะเป็นผู้มีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ ความสามารถในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์ การกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูต่าง ๆ

(3) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร

(4) มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกกรรมาธิการให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและบุตร

สำหรับ (3) และ (4) ให้ศาลมาตรการต่างๆ ให้สมาชิกกรรมาธิการปรองดองกัน เช่น หากผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เป็นที่เคารพนับถือของกลุ่ม หรือผู้แทนจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา มาช่วยทำความเข้าใจหาหนทางแก้ปัญหาเพื่อให้กลุ่มปรองดองกัน

จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวมุ่งคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว โดยเล็งเห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันศูนย์กลางซึ่งจะเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้เกิดความผาสุกซึ่งจะเป็นประโยชน์กับอนาคตของผู้เยาว์เป็นสำคัญ

5. การประนีประนอมในคดีครอบครัว

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวในคดีครอบครัวมุ่งเน้นที่จะคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว จึงได้กำหนดให้ศาลตั้งผู้ที่เหมาะสมเป็นผู้ประนีประนอมได้

มาตรา 110 เพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมในคดีครอบครัว ศาลอาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครองญาติของคู่ความหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน หรืออาจมอบหมายให้พนักงานสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกันก็ได้

เมื่อประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการตามคำสั่งศาลแล้ว ให้รายงานผลการประนีประนอมต่อศาลด้วย ในกรณีที่การประนีประนอมเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นหรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันต่อหน้าศาลก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น เว้นแต่คดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียและศาลไม่เห็นชอบด้วยกับการยอมความนั้น

การตั้งผู้ประนีประนอมข้อพิพาทศาลอาจตั้งเป็นบุคคลหรือคณะบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติหรือบุคคลที่มีความรู้ที่กลุ่มให้ความเคารพเชื่อฟังหรือตามที่ศาลพิจารณาเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้กลุ่มปรองดองคืนดีกัน หรือในบางกรณีศาลอาจมอบหมายให้พนักงานสังคมสงเคราะห์หรือหน่วยงานสงเคราะห์คนใดคนหนึ่งช่วยในการไกล่เกลี่ยให้กลุ่มปรองดองกันก็ได้

เมื่อผู้ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่ความประนีประนอมกันได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยประนีประนอมเสร็จแล้วให้รายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทให้ศาลทราบด้วย ถ้า การไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นผลสำเร็จ คือ คู่กรณีสามารถตกลงประนีประนอมกันได้ บุคคล ที่ได้รับมอบหมายจากศาลจะจัดให้การทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น หรือจะเรียกคู่ กรณีมาทำสัญญาประนีประนอมกันต่อหน้าศาลก็ได้ และถ้าศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมนั้น ไม่ฝ่าฝืนกฎหมายก็ให้ศาลพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น เว้นแต่คดีที่ผู้ เยี่ยวมีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ถึงแม้สัญญาประนีประนอมยอมความนั้นจะไม่ฝ่าฝืน กฎหมายแต่ศาลไม่เห็นชอบด้วยในข้อตกลงนั้น เพราะอาจมีกรณีที่ข้อตกลงนั้นทำให้ผู้เยาว์เสีย ผลประโยชน์ ศาลก็จะไม่พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ซึ่งก็จะเป็นผลให้ ต้องดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปในศาลจนกว่าจะเสร็จสิ้นกระบวนการ และศาลก็พิจารณา พิพากษาไปตามรูปคดี

ในกรณีที่ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ ศาลก็ต้องดำเนินการพิจารณา ต่อไป

มาตรา 111 ถ้าคู่ความไม่อาจประนีประนอมกันได้หรือศาลเห็นว่าสัญญา ประนีประนอมยอมความฝ่าฝืนต่อกฎหมาย หรือคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียและ ศาลไม่เห็นชอบด้วยกับการตกลงยินยอมนั้น หรือลักษณะของคดีนั้นไม่อาจประนีประนอมยอม ความกันได้ ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไป

การที่ศาลตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลให้ช่วยดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตกลง ประนีประนอมกัน แล้วคู่กรณีไม่ยอมประนีประนอมหรือยอมประนีประนอมแต่ศาลเห็นว่า สัญญานั้นต้องห้ามตามกฎหมาย หรือศาลไม่เห็นชอบด้วยในสัญญาประนีประนอมนั้น หรือ ลักษณะของคดีไม่อาจประนีประนอมกันได้ เช่น กรณีไม่ยอมสมรสด้วยหรือฟ้องเรียกของหมั้น คิน เช่นนี้ศาลก็ต้องดำเนินการพิจารณาต่อไป

6. การสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวและการตรวจสอบสุขภาพของคู่ความ

มาตรา 112 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเป็นเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของบุตร ที่เป็นผู้เยาว์ ในระหว่างการพิจารณาคดีศาลมีอำนาจมอบหมายให้พนักงานสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาดำเนินการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวเพื่อประโยชน์ในการ เปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท หรือเมื่อเห็นเป็นการสมควร

และคู่ความได้ยินยอมแล้ว จะสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ ตรวจร่างกาย สุขภาพหรือจิตใจของคู่ ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรที่เป็นผู้เยาว์ กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะมอบหมายให้พนักงานสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาดำเนินการ สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว เช่น ที่อยู่อาศัย หน้าที่การงาน รายได้ และอุปนิสัยใจ คอของคู่ความ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพิจารณาเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงหรือ ประนีประนอมข้อพิพาท เช่น ควรจะมอบบุตรที่เป็นผู้เยาว์ให้อยู่ในความปกครองของฝ่ายใด หรือการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูต่างๆ เหล่านี้ หรือเมื่อเห็นเป็นการสมควรและทางคู่ความก็ ได้ยินยอมแล้ว ศาลอาจจะสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกายจิตใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ เช่น ในคดีที่มีการฟ้องหย่า อาจมีการกล่าวหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งป่วยเป็น โรคเรื้อรังหรือโรคจิตเหล่านี้ ซึ่งเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีถ้าคู่ความยินยอม ศาลก็อาจ สั่งให้แพทย์ตรวจได้

ข้อสังเกต จะต้องเป็นการจำเป็นทำเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรที่เป็นผู้เยาว์ ถ้าในคดีที่ฟ้องกันไม่มีบุตรผู้เยาว์ก็คงไม่มีความจำเป็นที่ศาลจะต้องสั่ง

7. การห้ามโฆษณา

มาตรา 113 ในการโฆษณาไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือซึ่งคำคู่ความข้อ เท็จจริงหรือพฤติการณ์ใดๆ ในคดี หรือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี ครอบครัว ห้ามมิให้ระบุชื่อ หรือแสดงข้อความ หรือกระทำการด้วยประการใดๆ อันอาจทำให้ รู้จักตัวคู่ความ หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือถูก กล่าวถึงในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

หลักการของคดีครอบครัวเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวไม่ควรจะมีการโฆษณาแต่ประการใด ควรจะให้การคุ้มครองปกป้องชื่อเสียงของผู้เยาว์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง กฎหมายจึงห้าม โฆษณาไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือหรือคำคู่ความ ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใดๆ ในคดี หรือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยห้ามระบุชื่อ หรือแสดงข้อความหรือกระทำด้วย ประการใดที่จะทำให้รู้จักตัวความ ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณ จะ โฆษณาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรานี้จะมีความผิดตามมาตรา 113 ซึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

บทที่ 18 การบังคับคดีตามคำพิพากษา

1. การบังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ

มาตรา 114 ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1)(2) และ (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุพการี และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

โดยหลักการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ในศาลธรรมดาแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้โดยบังคับเอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดรวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่งบุคคลอื่นค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย แต่มีข้อยกเว้น กฎหมายได้สงวนไว้ว่าเจ้าหนี้จะมาบังคับคดียึดไปชำระหนี้ไม่ได้ เพราะลูกหนี้มีความจำเป็นต้องไว้ใช้เพื่อความยังชีพ กฎหมายจึงได้ยกเว้นสำหรับสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 286 (1) (2) และ (3) ซึ่งจะไม่ตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งคดี ได้แก่

(1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ และเงินรายได้เป็นคราวๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล และเงินสงเคราะห์หรือบำนาญที่รัฐบาลได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงานนอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควรนั้น

สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 286 (1) (2) และ (3) แม้ว่าในศาลธรรมดาเจ้าหนี้จะไม่สามารถเอาชำระหนี้จากลูกหนี้ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ถ้าศาลพิพากษาคุ้มครองความเสียหายใดฝ่ายหนึ่งจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้กับคู่สมรสหรือบุตรแล้ว ศาลสามารถบังคับคดีเอาจากสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ดังกล่าวได้ โดยศาลจะกำหนดเป็นจำนวนเงินตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงจากฐานะในทางครอบครัวของบุพการีและผู้สืบสันดาน ซึ่งอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของลูกหนี้ด้วย ซึ่งเป็นการบังคับคดีชำระหนี้ยกเว้นจากหลักทั่วไปในศาลธรรมดา

2. การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียนั้นนอกจากศาลจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวด 10 (มาตรา 108-114) แล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวดที่ 11 (มาตรา 115-120) อีกด้วย ซึ่งบทบัญญัติในหมวดที่ 11 นี้ เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการฟ้อง การพิจารณาและการพิพากษาคดีที่ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจในการที่จะปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์

3. การกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานอัยการ

มาตรา 116 การดำเนินคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น

การดำเนินคดีหรือผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย กฎหมายให้อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจ มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น นั่นก็คือ ถ้าในศาลธรรมดาได้มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ได้ เช่น การร้องขอตั้งผู้ปกครอง ผู้เยาว์หรือการร้องขอให้ถอนผู้ปกครองผู้เยาว์ หรือในบางครั้งอาจมีผลประโยชน์ขัดแย้งกันระหว่างผู้เยาว์กับผู้บุพการี ซึ่งกฎหมายห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญาก็ตาม ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามา

ทำหน้าที่เป็นโจทก์แทนผู้เยาว์ ดังนั้นคดีที่ผู้เยาว์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชน และครอบครัวแล้วคดีที่พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้เยาว์ได้ ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจ และหน้าที่ของพนักงานอัยการ

4. การประมวลและรายงานข้อเท็จจริง

มาตรา 117 เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอใดๆ ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ

เมื่อได้รับแจ้งจากศาลตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจประมวล และรายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อศาลโดยไม่ชักช้า เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้ อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลง คัดค้านและนำสืบหักล้างได้

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งรับฟ้องหรือคำร้องขอคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผล ประโยชน์หรือส่วนได้เสียแล้ว ศาลต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจ ทราบ เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจทราบแล้วก็จะดำเนินการสั่งให้พนักงานสังคมสงเคราะห์ไป ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงแล้วผู้อำนวยการสถานพินิจประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเสนอ ต่อศาลโดยไม่ชักช้า จากนั้นศาลจะแจ้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจให้คู่ความทราบ ซึ่งคู่ความมีสิทธิแถลงคัดค้านและนำสืบพยานหักล้างได้

ตัวอย่าง เช่น มารดาร้องขอขายที่ดินของบุตรผู้เยาว์โดยอ้างความจำเป็นว่า ตนเอง ยากจนไม่มีรายได้ที่จะส่งเสียเป็นค่าใช้จ่าย และการศึกษาให้กับบุตรผู้เยาว์ อย่างนี้เมื่อศาลได้ รับคำร้องขอแล้วก็จะแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจไปดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง ว่าจำเลย มีฐานะยากจนไม่มีรายได้ จริงหรือไม่ ราคาที่ดินที่จะขาย ราคาเหมาะสมหรือไม่ แล้วนำมา ประมวลข้อเท็จจริงเสนอศาล ซึ่งศาลก็จะแจ้งให้ผู้ร้องทราบ ซึ่งผู้ร้องก็มีสิทธิที่จะแถลงคัดค้าน และนำพยานสืบหักล้างได้ เช่น ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานที่ดินควรจะขายได้ในราคา 5 ล้านบาท แต่ผู้ร้องว่าขายได้เพียง 1 ล้านซึ่งแตกต่างกัน ก็ควรนำสืบถึงราคาที่ดินที่ซื้อขาย กันท้องตลาดขณะนั้นเป็นต้น

5. ศาลต้องฟังความเห็นผู้อำนวยการสถานพินิจก่อนพิพากษาคดี

มาตรา 118 ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ เมื่อได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ในกรณีเช่นว่านี้ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

จะเห็นได้ว่า กฎหมายให้ความสำคัญกับผู้อำนวยการสถานพินิจ เพราะถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดและรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีเป็นอย่างดี เพราะเป็นที่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสืบเสาะข้อเท็จจริงเป็นอย่างดี เพื่อนำมาประมวลข้อเท็จจริงเสนอตามความเห็น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพิจารณาตัดสินคดีของศาล ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลต้องฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจก่อนจะมีคำพิพากษาคดี แต่การรับฟังความคิดเห็นนี้มีได้เป็นการผูกมัดให้ศาลต้องพิจารณาตามความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจเพียงแต่นำมาประกอบดุลพินิจของศาลเท่านั้น เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ แล้วให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่เห็นด้วย ก็มีสิทธิแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

6. การตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครอง

มาตรา 119 ศาลมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง และให้ผู้กำกับการปกครองมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ และให้มีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่ศาลมอบหมาย รวมทั้งรวบรวมและรายงานข้อเท็จจริงและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้กำกับการปกครองต่อศาลเป็นครั้งคราว

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่ผู้อนุบาลของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ หรือผู้พิทักษ์ของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถโดยอนุโลม

ในระหว่างการทำกำกับการปกครองตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง หากผู้อยู่ใต้การทำกำกับการปกครองเห็นว่าการกระทำหรือคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองไม่เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ หรือตามที่ศาลมอบหมาย ผู้อยู่ใต้การทำกำกับการปกครองอาจร้องต่อศาลที่สั่งตั้งผู้กำกับการปกครองภายในกำหนดสิบห้าวันนับตั้งแต่วันที่ได้ทราบการกระทำหรือคำวินิจฉัยนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขการกระทำหรือสั่งยื่น กลับ หรือแก้ไขคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองหรือสั่งการอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร

เพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เยาว์ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะพิเศษ ซึ่งในศาลธรรมดาไม่มี กล่าวคือ ศาลธรรมดาคะตั้งบุคคลใดให้เป็นผู้กำกับการปกครองไม่ได้

คดีที่ศาลจะตั้งผู้กำกับการปกครองเป็นงานที่สืบเนื่องมาจากการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง เกี่ยวกับการร้องขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ ซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดา หรือบุคคลอื่นใดที่ร้องขอต่อศาล ซึ่งจากการสืบเสาะทำให้ทราบว่าบุคคลเหล่านี้อาจจะมีพฤติการณ์บางอย่างที่ไม่เหมาะสม เช่น ชอบมั่วสุมเล่นการพนัน เที่ยวเตร่เสเพล ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่ประกอบอาชีพ เป็นกิจจะลักษณะ หรือมีพฤติการณ์สื่อว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจต่อผู้เยาว์อย่างแท้จริง หรืออาจจะเนื่องจากผู้เยาว์มีทรัพย์สินมาก อาจจะเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้เยาว์ถูกละเมิดหรือเบียดบัง หากให้ผู้ปกครองจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์แต่โดยลำพัง โดยศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครอง ซึ่งวิธีกำกับการปกครองเป็นขั้นดำเนินการภายหลังศาลมีคำพิพากษาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ สงวนสิทธิในทรัพย์สินของผู้เยาว์ เมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก็จะยุติ

เมื่อศาลตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครองก็จะมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ เช่น การดูแลการใช้จ่ายต่างๆ ว่าเป็นไปตามฐานะของผู้ปกครองและตามสมควรแก่สภาพของผู้เยาว์หรือไม่ หรือการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร เมื่อผู้ปกครองจะเบิกเงินจากธนาคารจะต้องแจ้งให้ผู้กำกับการปกครองร่วมลงลายมือชื่อจึงจะเบิกเงินได้ หรือผู้กำกับการปกครองเห็นว่าปกครองให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนที่ไม่เหมาะสม ผู้กำกับการปกครองก็จะให้คำแนะนำตักเตือนให้ถูกต้อง เมื่อผู้กำกับการปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับการปกครองไปแล้ว ก็จะต้องมีการรวบรวมและรายงานผลการทำงานให้ศาลทราบเป็นครั้งคราว ในกรณีปฏิบัติหน้าที่แล้วมีความเห็นขัดกันระหว่างผู้ปกครองของผู้เยาว์กับผู้กำกับการปกครอง โดยที่ผู้ปกครองของผู้เยาว์เห็นว่าการที่ผู้กำกับการปกครองกระทำหรือวินิจฉัยสั่งการใดไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์และอนาคตของผู้เยาว์หรือตามที่ศาลได้มอบหมาย ผู้ปกครองของผู้เยาว์จะต้องร้องขอต่อศาลภายในกำหนด 15 วันนับแต่วันที่ทราบการกระทำหรือคำวินิจฉัยนั้น ซึ่งศาลมีอำนาจตามที่เห็นสมควรในการพิพากษายืน หรือกลับคำวินิจฉัย หรือแก้ไขคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครอง หรือศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้

7. การตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์

มาตรา 120 ในกรณีที่ศาลจะตั้งผู้ปกครองของผู้เยาว์ ถ้าผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดาหรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง หรือความเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์สิ้นสุดลง หรือมีเหตุจะถอนผู้ปกครองของผู้เยาว์ และศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์ หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้

ในกรณีทั่วไปแล้ว บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ในอำนาจปกครองของบิดามารดา แต่ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง เพราะประพฤติดนชั่วร้าย หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองหรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้ กฎหมายให้อำนาจศาลในการที่จะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้

บทที่ 19

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ให้คำนิยามไว้ ดังนี้

“สถานพินิจ” หมายความว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนของแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

สถานพินิจเป็นหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม มีผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้บังคับบัญชา โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการสถานพินิจ สถานพินิจจะจัดตั้งขึ้นที่ใด และมีเขตอำนาจเพียงใดให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

สถานพินิจเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับภาระกิจของศาลเยาวชนและครอบครัว กล่าวคือ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีเจตนารมณ์ ซึ่งแตกต่างจากศาลธรรมดา คือ ในคดีอาญาหลักการดำเนินงานที่มุ่งจะค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เพื่อจะได้ทำการแก้ไขฝึกอบรมให้กลับตนเป็นคนดี ส่วนในคดีแพ่งก็มีหลักดำเนินการเพื่อคุ้มครองพิทักษ์รักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับสิทธิ, ทรัพย์สิน และสวัสดิภาพของผู้เยาว์ตลอดจนคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว ในการดำเนินงานของสถานพินิจจะประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย นอกจากตัวผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ยังมีพนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครู และพนักงานอื่นๆ อีก โดยการทำงานของสถานพินิจจะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของศาลเยาวชนและครอบครัว

1. หน้าที่และความรับผิดชอบของสถานพินิจ

สถานพินิจมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวเนื่องกับศาลเยาวชนและครอบครัว ดังนี้

มาตรา 34 ให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำ

ความผิด และของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ตลอดจน สิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำผิด เพื่อรายงานต่อศาล

(2) สอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชนตามคำสั่งศาล

(3) ควบคุมเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

(4) สงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย

(5) จัดให้มีการตรวจรักษาและพยาบาลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี หรือในระหว่างการควบคุมตัวในสถานพินิจ

(6) จัดการศึกษา ฝึกและอบรม ดูแลและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(7) สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพหรือจิตใจของกลุ่มความในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 112

(8) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 117

(9) ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดโดยทั่วๆ ไป จัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชนและเผยแพร่วิธีป้องกันหรือทำให้ลดน้อยลง ซึ่งการกระทำความผิดนั้น

(10) ดำเนินการอื่นตามคำสั่งศาลหรือตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

หน้าที่ของสถานพินิจ อาจแยกออกได้ใหญ่ๆ 2 ส่วน คือ

1.1. ในด้านคดีอาญา

1.2. ในด้านคดีแพ่ง

1.1. ในด้านคดีอาญา

1.1.1. เมื่อสถานพินิจได้รับแจ้งการจับกุมและรับมอบตัวเด็กหรือเยาวชนจากพนักงานสอบสวนแล้ว (มาตรา 50) ผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะมีคำสั่งให้พนักงานคุม-ประพฤติดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง ตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 34 (1) เมื่อได้ข้อเท็จจริงมา

แล้วจะได้ทำรายงานพร้อมความเห็นส่งให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลแล้วให้เสนอรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย

1.1.2. สอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชนตามมาตรา 34 (2) เป็น การที่ศาลมีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวไปโดยมีเงื่อนไขคุมความประพฤติ (อาจปล่อยตัวเพราะมีความผิด แต่ศาลเห็นสมควรให้รอกำหนดหรือรอการลงโทษไว้หรือปล่อยตัวเพราะใจหึกถอนฟ้องหรือไม่มีความผิดแต่มีความประพฤติไม่เหมาะสม) ซึ่งเมื่อศาลกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ไปสอดส่องความประพฤติว่าเป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดหรือไม่ เพื่อรายงานให้ศาลทราบ

1.1.3. ควบคุมเด็กและเยาวชนตามมาตรา 34(3) นั้นจะเห็นได้ว่าการควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ในสถานพินิจจะมีอยู่ 3 ระยะ คือ

1.1.3.1. ควบคุมในระหว่างการสอบสวน ซึ่งเป็นกรณีที่เมื่อพนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมตัวให้สถานพินิจ แล้วผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้ควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจ (มาตรา 50)

1.1.3.2. ควบคุมในระหว่างการพิจารณาคดี เป็นกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจระหว่างการพิจารณาคดี (มาตรา 67)

1.1.3.3. ควบคุมไว้ตามคำพิพากษา เป็นกรณีที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด พิพากษาให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปฝึกและอบรมหรือกักและอบรมในสถานพินิจ

1.1.4. กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจ สถานพินิจ สถานพินิจก็ต้องดำเนินการอบรมบ่มนิสัยเพื่อพัฒนาจิตใจให้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยมีการให้การศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ และเมื่อปล่อยตัวแล้ว จะต้องการดำเนินการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย เช่น การส่งกลับภูมิลำเนาเดิม การติดต่อให้บิดามารดา ผู้ปกครองมารับ การจัดหางานให้ทำ การจัดหาผู้อุปการะ หรือการรับตัวไว้ประกอบอาชีพ

1.1.5. เมื่อพนักงานคุมประพฤติทำการสอบปากคำและสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนแล้ว สถานพินิจจะจัดส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปให้แพทย์เพื่อทำการ

ตรวจสุขภาพทางร่างกายในกรณีที่ปล่อยตัวไป เมื่อเด็กหรือเยาวชนเจ็บป่วยซึ่งควรได้รับการรักษา ผู้อำนวยการสถานพินิจสั่งให้ได้รับการรักษาพยาบาลในสถานพินิจ หรือสถานพยาบาลอื่นตามที่เห็นสมควร

1.1.6. เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจ ๆ ก็จะต้องจัดให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการศึกษาเล่าเรียนทั้งสายสามัญและอาชีวะ รวมทั้งอบรมบ่มนิสัยพัฒนาให้กลับตนเป็นคนดี

นอกจากนี้สถานพินิจยังมีหน้าที่การควบคุมการผิดฟ้อง ซึ่งเมื่อรับมอบตัวเด็กหรือเยาวชนจากพนักงานสอบสวนแล้ว สถานพินิจจะจัดทำบัญชีคุมการผิดฟ้องไว้เป็นหลักฐาน ในคดีใดที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีไม่ได้มายื่นคำร้องขอผิดฟ้องในเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 51 แล้ว หรือในกรณีที่ยื่นขอผิดฟ้องแล้วศาลไม่อนุญาต พนักงานอัยการไม่สามารถยื่นฟ้องเด็กหรือเยาวชนได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้อำนวยการสถานพินิจจะต้องสั่งปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในความควบคุมไปทันที หรือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยตัวโดยมีประกัน ก็จะแจ้งให้มาทำเรื่องขอถอนหลักประกันไป ส่วนหน้าที่อื่นยังต้องศึกษาค้นคว้าหาสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนโดยทั่ว ๆ ไป เพื่อเผยแพร่ความรู้เพื่อให้ประชาชนในสังคมช่วยกันป้องกันอันจะทำให้การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนลดน้อยลง

1.2. ในด้านคดีแพ่ง

คดีแพ่งที่เกี่ยวกับตัวผู้เยาว์นั้นมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ในสิทธิและทรัพย์สินของผู้เยาว์ให้เป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสมโดยมิให้ผู้เยาว์ต้องเสียสิทธิหรือประโยชน์อื่นเพราะความอ่อนอายุของตน และช่วยเหลือศาลให้ได้รับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อจะได้มีคำพิพากษาที่เหมาะสมโดยคำนึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรผู้เยาว์

ตามมาตรา 34 (7), (8) และ (10) เป็นบทบัญญัติที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนได้เสียของเยาวชน เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือร้องขอใดๆ ในคดีครอบครัวก็จะแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงต่างๆ ว่าเป็นความจริงหรือไม่ สมควรดำเนินการอย่างไร การสืบเสาะข้อเท็จจริงในบางรายที่พนักงานคุมประพฤติไม่มั่นใจในตัวผู้ปกครองซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดา หรือบุคคลอื่นซึ่งร้องขอต่อศาลขอเป็นผู้ปกครองหรือขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจมีพฤติการณ์บางอย่างไม่

เหมาะสม เช่น ไม่มีความรับผิดชอบต่อผู้เยาว์เพียงพอ มีวสุมเล่นการพนัน ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่ประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ หรือมีพฤติการณ์ถือว่า เป็นผู้ไม่มีความบริสุทธิ์ใจต่อผู้เยาว์ โดยแท้จริง หรือผู้เยาว์มีทรัพย์สินมาก อันจะเป็นเหตุให้ประโยชน์สิทธิทรัพย์สิน และสวัสดิภาพของผู้เยาว์อาจจะได้รับอันตราย หากให้ผู้ปกครองจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ไปโดยลำพังกรณีเช่นนี้พนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์อาจเสนอต่อศาลให้กำกับผู้ปกครอง เมื่อศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครองของผู้เยาว์อีกชั้นหนึ่ง โดยทำหน้าที่พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ในสิทธิและทรัพย์สินของผู้เยาว์จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ

2. อำนาจและหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจ

มาตรา 37 ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงตลอดจนการปกครองบังคับบัญชาพนักงานของสถานพินิจนั้น และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์และอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ผู้อำนวยการสถานพินิจนอกจากจะมีภาระหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งหมดของสถานพินิจแล้ว ยังมีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาพนักงานของสถานพินิจและมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ แล้วยังมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เช่น การควบคุมหรือปล่อยชั่วคราวในระหว่างการสอบสวน, การควบคุมเด็กหรือเยาวชนโดยไม่ต้องฟ้องร้อง และ ...ฯลฯ

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจ ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (มาตรา 38)

(1) จัดให้เด็กหรือเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญอย่างน้อยให้พออ่านออกเขียนได้ มีกอาชีพหรือวิชาชีพ หรือให้ปฏิบัติกิจการงานอื่นใดเพื่อมิให้มีเวลาว่างโดยไม่จำเป็นให้เหมาะสมกับจิตใจและสุขภาพของเด็กหรือเยาวชนนั้น

ตาม (1) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนสามารถไปประกอบอาชีพภายหลังจากการปล่อยตัวแล้ว

(2) ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

ตาม (2) เพื่อให้การควบคุมและการฝึกอบรมเป็นไปด้วยความ
เรียบร้อยเหมาะสม

(3) ลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 39 แก่เด็กและเยาวชนที่ละเมิด
กฎหมาย ประพฤติชั่วหรือกระทำความผิดวินัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

ตาม (3) เป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนประพฤติดังกล่าวให้อำนาจสั่งลง
โทษตามที่ตามมาตรา 39 ได้ คือ

(1) เขียนไม่เกินสิบสองที่ ซึ่งถือเป็นโทษที่หนักที่สุด ใช้เฉพาะใน
รายที่มีพฤติการณ์รุนแรง หรือก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงหรือหลบหนี หรือใช้วิธีการ
อย่างอื่นแล้วไม่เป็นผลดี

(2) ทำงานหนัก เช่น ขุดดิน ตักน้ำ ล้างห้องน้ำห้องส้วมเป็นระยะ
เวลาแล้วแต่ความหนักเบาของความผิดที่กระทำ

(3) ตัดประโยชน์และความสะดวกที่สถานพินิจอำนวยความสะดวก เช่น งด
ญาติเยี่ยม ห้ามเข้าในสถานที่กำหนด งดการลาไปเยี่ยมบ้าน.. เป็นต้น

(4) ส่งเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีความประพฤติเลวขออันจะเป็นภัยต่อเด็กหรือ
เยาวชนอื่นไปกักไว้ในสถานที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะหรือเรือนจำ โดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน
เว้นแต่กรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งจะส่งเด็กหรือเยาวชนไปยังเรือนจำก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาล
ทราบโดยเร็ว

ตาม (4) เป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติเลวขอเกร
มาๆ ไม่เชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบ ประพฤติตนเป็นอันธพาลข่มเหงผู้อื่น โดยมากจะใช้
กับเยาวชนที่มีอายุค่อนข้างมาก ก่อนส่งตัวไปกักในเรือนจำต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน
ยกเว้นในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งที่ไม่สามารถขออนุญาตได้ทัน แต่ก็จะต้องรีบรายงานให้ศาล
ทราบ

(5) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานพินิจเป็นครั้งคราวตามหลัก
เกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตาม (5) ในกรณีเมื่อมีเหตุจำเป็นสามารถขออนุญาตให้ออกนอกสถาน
พินิจได้

(6) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาด

แล้ว ออกไปศึกษาในสถานศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจ ตามที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณี ให้ความเห็นชอบแล้ว

กรณีเด็กหรือเยาวชนที่สมควรและจำเป็นจะต้องศึกษาในสายสามัญ สูงกว่าที่สถานพินิจจัดให้และเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีในสถานฝึกอบรมจนเป็นที่ไว้วางใจ จะได้จัดให้ไปศึกษาภายนอกโดยขออนุญาตต่อศาลก่อน ซึ่งจะเป็นการศึกษาในโรงเรียนภายนอกประเภทไปเข้าเย็นกลับ นอกเวลาเรียนยังต้องฝึกอบรมในสถานฝึกอบรมด้วย

สถานพินิจนอกจากผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ยังมีบุคคลากรที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามภารกิจของสถานพินิจ คือ แพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ ครูและพนักงานอื่นอีก (มาตรา 36)

3. การดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหลังจากศาลมีคำพิพากษา

หลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว ซึ่งวิธีการที่ศาลจะใช้ก็คือ การคุมประพฤติ การฝึกและอบรมหรือการกักและอบรม การสงเคราะห์ ภายหลังปล่อย สถานพินิจก็จะดำเนินการปฏิบัติตามคำสั่งศาลต่อไป

3.1. การคุมประพฤติ (Probation)

การคุมประพฤติ เป็นการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด หรือที่มีความประพฤติเสียหาย โดยวิธีการปล่อยตัวไปด้วยความไว้วางใจว่าผู้นั้นจะประพฤติตัวดีได้ตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดโดยให้อยู่ในความสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติ

สำหรับในคดีผู้ใหญ่ซึ่งอยู่ในการพิจารณาของศาลธรรมดาศาลจะสั่งคุมประพฤติได้ต่อเมื่อพบว่าจำเลยกระทำความผิดจริง โดยศาลจะพิพากษาให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษแล้วปล่อยตัวพร้อมกับกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไว้ ถ้าผู้นั้นไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลก็มีอำนาจสั่งเพิกถอนการคุมประพฤติโดยให้นำตัวไปรับโทษตามที่รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษไว้ได้

ส่วนในคดีของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลสั่งใช้วิธีคุมประพฤติได้ทั้งในกรณีที่กระทำความผิด และในกรณีที่ไม่ได้กระทำความผิด แต่มีความประพฤติเสียหายโดยศาลเห็นว่าถ้าปล่อยตัวไปเฉยๆ อาจจะไป

กระทำความผิดขึ้นได้ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็มีอำนาจสั่งคุมประพฤติได้โดยไม่ต้องมีการ
รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ

3.1.1. เจตนารมณ์ของการคุมประพฤติที่สำคัญ ๆ มีอยู่ 2 ประการ คือ

3.1.1.1. เพื่อแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล การที่ศาลจะสั่ง
คุมประพฤติผู้ใดศาลจะต้องพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของพนักงานคุม
ประพฤติว่าผู้นั้นมีลักษณะนิสัยใจคอ ประวัติความประพฤติ สภาพแวดล้อมอย่างไร สมควร
พิจารณากำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติเพื่อช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวเป็นคนดี
อย่างไร

3.1.1.2. มุ่งป้องกันสังคมให้ปลอดภัย การที่ศาลสั่งคุมประพฤติ
โดยกำหนดเงื่อนไขนั้น ก็จะมีพนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องดูแลให้คำแนะนำช่วยเหลือ
ผู้ถูกคุมประพฤติให้กลับตนเป็นคนดี ถ้าผู้ถูกคุมประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือมีพฤติ
การณ์ที่จะเป็นภัยต่อสังคม พนักงานคุมประพฤติก็จะรายงานให้ศาลทราบซึ่งศาลก็จะเปลี่ยน
แปลงคำพิพากษาโดยอาจจะจำกัดอิสรภาพของผู้นั้นโดยส่งตัวไปควบคุมไว้ในสถานฝึกอบรม
หรือเรือนจำเพื่อความปลอดภัยของสังคมก็ได้

การคุมประพฤติเด็กและเยาวชนแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ

- 1). กรณีเด็กและเยาวชนไม่มีความผิด
- 2). กรณีเด็กและเยาวชนมีความผิด

1). กรณีเด็กและเยาวชนไม่มีความผิด

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนกรณีไม่มีความผิด คือ
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. 2534 มาตรา 65, 100 และ 101

ในกรณีที่ศาลปล่อยเด็กหรือเยาวชนไปเพราะโจทก์ถอนฟ้อง หรือเพราะเด็กหรือ
เยาวชนไม่มีความผิด แต่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีความประพฤติไม่เหมาะสม เมื่อคำนึงข้อเท็จจริง
เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนแล้วเห็นว่าเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนแล้วเห็นว่า
มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติข้อเดียวหรือหลายข้อไว้ใน
คำพิพากษาดังต่อไปนี้

(1) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ใดอันจะมุ่งใจให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติชั่ว

(2) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืนเว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(3) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคล หรือประเภทบุคคลที่ศาลเห็นไม่สมควร

(4) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำการใดอันจะมุ่งใจให้เด็กหรือเยาวชนนั้นประพฤติชั่ว

(5) ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาลหรือพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมายเป็นครั้งคราว

(6) ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษา เข้ารับการฝึกอบรม หรือประกอบอาชีพเป็นกิจลักษณะ

สำหรับระยะเวลาที่ศาลกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติจะต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ ให้พนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์มีอำนาจสอดส่องทำรายงานเสนอศาล

เงื่อนไขที่ศาลกำหนดเพื่อคุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนเมื่อมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลง ศาลมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อใดข้อหนึ่งหรือทุกข้อก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลมีอำนาจตัดเดือนหรือส่งตัวเด็กและเยาวชนไปกักและอบรมในสถานพินิจหรือสถานฝึกอบรมที่ได้รับอนุญาตเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ข้อสังเกต จะเห็นว่าในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่มีความผิด แต่ศาลเห็นว่ามีเหตุอันสมควร เมื่ออนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องหรือศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลย ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนได้โดยมิต้องรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษซึ่งต่างกับกรณีการคุมประพฤติผู้ใหญ่

2). กรณีเด็กหรือเยาวชนมีความผิด

เด็กหรือเยาวชนมีความผิดแต่ศาลเห็นว่าควรวางเงื่อนไขคุมความประพฤติจะเป็น

ผลดีแก่เด็กและเยาวชนยิ่งกว่าการลงโทษหรือใช้วิธีการฝึกอบรม มีกฎหมายที่ให้อำนาจในการคุ้มครองประพฤติกเด็กและเยาวชนดังนี้ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56-58, 74-75 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 102, 105 และ 106 ซึ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติกได้ คือ

- 2).1. กรณีศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่
- 2).2. กรณีรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ
- 2).3. กรณีที่ศาลให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปฝึกอบรมหรือกักและอบรมภายหลังได้รับการปล่อยตัว

2).1. กรณีศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วย

ในกรณีที่เด็กอายุเกิน 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 กระทำผิดกฎหมายอาญานั้น กฎหมายไม่เอาโทษ แต่ให้อำนาจศาลจัดการแก่เด็กตามสมควร หรือกรณีอายุเกินสิบสี่ปีแต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำผิดกฎหมายอาญา แต่ศาลเห็นว่ายังไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ศาลมีอำนาจจัดการตามสมควร (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74-75) แล้วศาลจัดการโดยมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (3) และศาลได้กำหนดเงื่อนไขคุ้มครองประพฤติกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

2).2. กรณีรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 106 ประกอบกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิพากษาให้รอกการกำหนดหรือรอกการลงโทษเด็กหรือเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญาก็ได้ แม้ว่า

- (1) เด็กหรือเยาวชนนั้นได้เคยรับโทษจำคุกหรือโทษอย่างอื่น ตามคำพิพากษามาก่อนแล้ว
- (2) โทษจะลงแก่เด็กหรือเยาวชนเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก
- (3) ศาลจะกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าสองปี

ข้อสังเกต จะเห็นได้ว่าในกรณีคืออาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชน และครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจสั่งรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้ ถึงแม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะเคยได้รับโทษจำคุกมาแล้ว และโทษที่จะลงแก่เด็กและเยาวชนแม้ไม่ใช่โทษจำคุกก็ตาม ศาลก็มีอำนาจรอกการลงโทษได้ และในกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุกเกินกว่าสองปี ศาลก็มีอำนาจรอกการลงโทษได้ และกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติตามมาตรา 56 วรรคสอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากการคุมประพฤติผู้ใหญ่

กรณีนี้ศาลมักจะใช้วิธีคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ประกอบกับมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ โดยอนุโลมเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 วรรค 2 ซึ่งศาลอาจจะกำหนดเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังนี้คือ

(1) ให้ไปรายงานตัวเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติได้อันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บปวดอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไข ฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

2).3. กรณีที่ศาลให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปฝึกอบรมหรือกักและอบรมภายหลังได้รับการปล่อยตัว

2).3.1. กรณีเด็กหรือเยาวชนมีความผิด ศาลพิพากษาส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปกักและอบรมในสถานพินิจหรือส่งตัวไปยังสถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมที่ได้รับอนุญาต โดยกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ศาลจะปล่อยตัวไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นโดยวางเงื่อนไขคุมความประพฤติกำหนดระยะเวลาไว้แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาล

กำหนด ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกหรือหมายจับเด็กหรือเยาวชนนั้นมาตักเตือนหรือส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานฝึกอบรมที่ได้รับอนุญาตแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลาเกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกำหนดระยะเวลาที่เหลืออยู่และต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 105)

2).3.2. กรณีเด็กหรือเยาวชนมีความผิดศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานศึกษาหรือสถานฝึกอบรมที่ได้รับใบอนุญาต ได้รับการปล่อยตัวเพราะครบตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลง ถ้าศาลทราบเองหรือผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานศึกษาร้องขอว่าสมควรกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติได้ โดยกำหนดระยะเวลาไว้แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลจะส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือฝึกอบรมแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 102)

3.1.2. อำนาจและหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ

มาตรา 43 ให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น และโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 34 (1) เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหาและบุคคลอื่น
- (2) คุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนตามคำสั่งศาล ตลอดจนดูแลอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ระหว่างคุมประพฤติ
- (3) สอดส่องให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามที่ศาลกำหนด
- (4) ให้คำแนะนำแก่บิดามารด หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมและสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน
- (5) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ ในกรณี

ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องบังคับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เพื่อรายงานต่อศาล

(6) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (1)

(2) (3) (4) และ (5) เพื่อเสนอต่อศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ

(7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการ

สถานพินิจ

หน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติตาม อนุ (1) เป็นการสืบเสาะเพื่อรวบรวม ข้อเท็จจริงเพื่อทำรายงานเสนอต่อศาล ซึ่งเป็นหน้าที่ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ตามอนุ (2) และ (3) เป็นกรณีทีหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คุม- ประพฤติแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะอบรมชี้แจงให้เด็กหรือเยาวชนเข้าใจถึงเรื่องการปฏิบัติ ตระหน่วงคุกคุมประพฤติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด รวมทั้งวางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆ ของ ผู้ถูกคุมประพฤติ อบรมจิตใจกล่อมเกลารูปลักษณ์ใจคอให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี นอกจากจะกำหนด ให้มารายงานตัวตามกำหนดแล้ว พนักงานคุมประพฤติต้องกำหนดการสอดส่องคุมประพฤติ โดยการไปเยี่ยมเด็กยังที่อยู่อาศัย เพื่อจะได้ทราบความจริง และเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไข ความประพฤติ

ตามอนุ (4) เมื่อพนักงานคุมประพฤติไปเยี่ยมที่อยู่อาศัยของเด็กที่ถูกคุม- ความประพฤติได้พบกับบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่อาจได้พบ สิ่งที่เป็นปัญหาซึ่งอาจทำให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติผิดได้ง่าย พนักงานคุมประพฤติอาจเสนอ แนะนำวิธีแก้ไขความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนให้ผู้ปกครองทดลองปฏิบัติ หรือควรปรับปรุง ตัวผู้ปกครองเข้ากับผู้ถูกคุมประพฤติ หรือการกำชับให้ผู้ปกครองเอาใจใส่ดูแลความประพฤติ ของผู้ถูกคุมประพฤติตามที่เห็นสมควร

อนุ (5) เป็นหน้าที่ในคดีครอบครัว ซึ่งพนักงานคุมประพฤติน่ามีหน้าที่ปกป้อง และคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เยาว์ โดยจะต้องทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อรายงานเสนอ ศาล

อนุ (6) และ (7) เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ตาม (1) (2) (3) (4) และ (5) ก็ ต้องทำรายงานและความเห็นเสนอต่อผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อเสนอให้ศาลทราบต่อไป

อาจกล่าวโดยสรุป พนักงานคุมประพฤติจะมีหน้าที่ที่สำคัญๆ ในคดีอาญา อยู่ 2 ประการ

1. หน้าที่สืบเสาะและรายงาน
2. หน้าที่ควบคุมและสอดส่อง

(1) หน้าที่สืบเสาะและรายงาน หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า หน้าที่ “สืบเสาะ” เป็นหน้าที่ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาขั้นตอนการสืบเสาะและพินิจ คือ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเด็กและเยาวชนและพนักงานสอบสวนปากคำเสร็จภายใน 24 ชั่วโมง แล้วจะต้องนำตัวส่งสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติจะสืบเสาะข้อเท็จจริง โดยการสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสืบเสาะสภาพแวดล้อมอื่นๆ นอกสถานที่ เช่น ละแวกบ้าน ที่ทำงาน หรือโรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติตัวเด็กหรือเยาวชน การประกอบอาชีพ ฐานะ นิสัย ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม เพื่อที่จะประมวลสาเหตุแห่งการกระทำผิดแล้วทำรายงานเสนอศาล ซึ่งรายงานการสืบเสาะนี้จะเสนอให้ศาลทราบตั้งแต่เริ่มฟ้อง ซึ่งรายงานนี้จะช่วยให้ศาลกำหนดคำพิพากษาได้อย่างเหมาะสมว่าควรจะใช้วิธีอย่างไรในการแก้ไข

(2) หน้าที่ควบคุมและสอดส่อง หรือเรียกสั้นๆ ว่า “หน้าที่สอดส่อง” เป็นหน้าที่หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวผู้นั้นโดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิด ผู้นั้นจะออกไปใช้ชีวิตในสังคมเหมือนพลเมืองดีทั่วไป แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด เช่น กำหนดให้ต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามระยะเวลาที่กำหนดหรือการกำหนดห้ามมิให้เข้าไปในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งพนักงานคุมประพฤติก็นจะต้องควบคุมให้เป็นไปตามเงื่อนไข รวมทั้งให้คำแนะนำช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องให้กับผู้ถูกคุมประพฤติ หรือในบางครั้งก็ต้องให้คำแนะนำแก่บิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูผู้ถูกคุมความประพฤติ ถ้าหากผู้ถูกคุมประพฤติไม่ปฏิบัติตามก็ต้องตักเตือน ถ้าไม่เชื่อฟังก็ต้องทำรายงานเสนอศาล เพื่อศาลจะได้เรียกตัวมาตักเตือนหรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการคุมประพฤติหรือแม้กระทั่งสั่งลงโทษที่ได้รอการลงโทษไว้หรือสั่งให้ส่งตัวไปฝึกอบรมในสถานพินิจ

3.1.3. อำนาจของพนักงานคุมประพฤติ

จากการที่กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานคุมประพฤตินี้มีหน้าที่ที่จะต้องสืบเสาะข้อเท็จจริงและควบคุมและสอดส่องความประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติเพื่อที่จะสืบเสาะให้ได้ข้อเท็จจริงต่างๆ จะต้องมีการดำเนินงานซึ่งบาง

ครั้งอาจจะต้องมีการเข้าไปสืบเสาะข้อเท็จจริงในที่อยู่อาศัยของเด็กหรือเยาวชน หรือสั่งให้บุคคลที่ให้ข้อเท็จจริงได้มาพบ ซึ่งอาจจะมีการขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะทำให้พนักงานคุมประพฤติไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงได้ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติเป็นไปได้สะดวก กฎหมายจึงบัญญัติให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจดังนี้

มาตรา 44 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 43 ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจอย่างพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด หรือของบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงานหรือมีความเกี่ยวข้องกับตัว ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกและสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(2) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เยาว์หรือของบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องกับตัว ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกและสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้นเกี่ยวกับคดีแพ่งหรือคดีครอบครัวที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 11 (3)

(3) สอบถามครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดศึกษาหรือเคยศึกษาอยู่ เกี่ยวกับความประพฤติ การศึกษา นิสัยและสติปัญญาของเด็กหรือเยาวชนนั้น และถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้บุคคลเช่นว่านี้ทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยก็ได้

(4) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบและสอบถามหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำ

(5) สั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองวัตถุหรือเอกสารอันจะใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ส่งวัตถุหรือเอกสารนั้น

ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างอื่นที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (1) หรือ (2) ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น พนักงานคุมประพฤติจะกระทำได้อต่อเมื่อมีคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

อำนาจของพนักงานคุมประพฤติ มีอำนาจอย่างพนักงานสอบสวนเท่าที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสถานพินิจและมีอำนาจอื่นๆ อีก 5 ประการตาม (1)-(5) ซึ่งกฎหมายให้

อำนาจเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งส่วนใหญ่การปฏิบัติหน้าที่ ในการที่จะเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของผู้อื่น กฎหมายให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติมีอำนาจที่จะ เข้าไปได้ในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก ยกเว้นในกรณีที่มีความ จำเป็นอย่างยิ่ง เช่น ในเวลากลางวันไม่เคยปรากฏว่ามีคนอยู่เลย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไป ในเวลากลางคืน พนักงานคุมประพฤติจะเข้าไปได้จะต้องขออนุญาตจากศาลหรือผู้อำนวยการ สถานพินิจ

3.1.4. ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ

เนื่องจากจำนวนพนักงานคุมประพฤติมีอัตรากำลังไม่เพียงพอในการ ปฏิบัติหน้าที่ อาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ผลดีพอ ทางราชการจึงได้เชิญชวนขอความร่วมมือ จากประชาชนที่มีความประพฤติดี ให้อาสาสมัครเข้ามาช่วยงานคุมประพฤติ โดยแต่งตั้งให้ เป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หมายความว่า บุคคลที่อธิบดีผู้พิพากษา ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยหรือพนักงานคุมประพฤติ”

มาตรา 45 ให้ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่อย่าง พนักงานคุมประพฤติเพียงเท่าที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้มอบหมาย

ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ เป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ได้เป็นข้าราชการ อย่างพนักงานคุมประพฤติ ได้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนได้อาสาสมัครเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการสงเคราะห์แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ ถูกศาลสั่งคุมประพฤติ ซึ่งจะมีผลทำให้สังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยทางราชการจะ ประกาศรับสมัครและทำการอบรมให้ความรู้และแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ มี หน้าที่ตามที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมอบหมาย โดยมากหน้าที่มักจะ เป็นการช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการสอดส่องและให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนที่ ถูกศาลสั่งคุมประพฤติ

3.1.5. พนักงานสังคมสงเคราะห์

หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานพินิจ คือการให้สงเคราะห์แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ว่าจะอยู่ในการควบคุมของสถานพินิจหรือหลังจากที่ได้รับ

การปลดปล่อยไปจากสถานพินิจแล้วก็ตามโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนช่วยเหลือตัวเองได้ และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมภายนอกได้ และในคดีครอบครัว ก็ยังมีส่วนช่วยในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้ครอบครัวดำรงสถานภาพการสมรสซึ่งถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดได้ง่าย ซึ่งหน้าที่ดังกล่าว กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสังคมสงเคราะห์

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“พนักงานสังคมสงเคราะห์” หมายความว่าผู้มีอำนาจหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ควบคุมสอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชน ให้คำแนะนำและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนตลอดจนครอบครัวของเด็กและเยาวชน รวมทั้งมีอำนาจสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว และไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 46 ให้พนักงานสังคมสงเคราะห์มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น และโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) สงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจหรือที่ได้ปล่อยไปแล้ว ตลอดจนให้คำแนะนำ ควบคุมดูแลและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้น

(2) ให้คำแนะนำแก่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ เกี่ยวกับการเลี้ยงดู อบรมและสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กหรือเยาวชน

(3) สอดส่องให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามที่ศาลกำหนด

(4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวและไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

(5) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (1) (2) (3) และ (4) เพื่อเสนอต่อศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

หน้าที่ของพนักงานสังคมสงเคราะห์ แบ่งใหญ่ๆ ได้ 2 อย่างที่สำคัญๆ คือ หน้าที่ในคดีอาญา และหน้าที่ในคดีครอบครัว (คดีแพ่ง)

หน้าที่ในคดีอาญา จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของพนักงานสังคมสงเคราะห์ คล้ายกันกับหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ จะแตกต่างกันก็คือ พนักงานสังคมสงเคราะห์ จะสงเคราะห์บำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ หรือหลังจากที่สถานพินิจได้ปล่อยตัวแล้วเนื่องจากครบกำหนดการควบคุมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว โดยอาจแยกข้อแตกต่างได้ดังนี้

พนักงานคุมประพฤติ ทำหน้าที่

1. สืบเสาะพินิจเรื่อง อายุ ประวัติ ฐานะของเด็กและเยาวชน ตลอดจนฐานะของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ สิ่งแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำผิดเพื่อรายงานศาล เป็นการดำเนินการก่อนศาลมีคำพิพากษาโดยมุ่งหมายให้ศาลได้ทราบข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละราย

2. ควบคุมและสอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชนตามคำสั่งศาล เป็นการดำเนินงานภายหลังศาลมีคำพิพากษาแล้ว โดยให้โอกาสแก่จำเลยโดยไม่เอาตัวไว้ฝักอบรมโดยพิพากษาให้ปล่อยตัวแต่วางเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติไว้

พนักงานสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่

1. ให้ความช่วยเหลือแนะนำแก้ไขปัญหาและความประพฤติของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุมของสถานพินิจทั้งที่อยู่ในระหว่างการสอบสวน การพิจารณาหรือหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้ส่งตัวเด็กและเยาวชนมารับการฝักอบรมในสถานพินิจ

2. ควบคุมสอดส่องความประพฤติ ให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนภายหลังจากการได้รับการปล่อยตัวจากสถานฝักอบรม ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสังคมสงเคราะห์อาจมีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับครอบครัวของจำเลย โดยการไปเยี่ยมบ้านที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่จำเลยอาศัยอยู่

หน้าที่ในคดีครอบครัว (คดีแพ่ง) จะเป็นหน้าที่ในการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ในสิทธิและทรัพย์สิน ตลอดจนสวัสดิภาพของผู้เยาว์และการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่เพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสังคมสงเคราะห์เป็นไปโดยสะดวก กฎหมายจึงได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานสังคมสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

มาตรา 47 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 46 ให้พนักงานสังคมสงเคราะห์มีอำนาจอย่างพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้อำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด หรือของบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วย ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(2) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เยาว์ หรือของบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องด้วย หรือเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของคู่ความในคดีครอบครัวหรือของบุคคลซึ่งคู่ความนั้นอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วย ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกและสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(3) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบและสอบถามหรือปฏิบัติตนและให้ถ้อยคำ

(4) เรียกคู่ความหรือบุคคลใดมาพบเพื่อไต่ถามประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างอื่นที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (1) หรือ (2) ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น พนักงานสังคมสงเคราะห์จะกระทำได้อีกเมื่อมีคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

อำนาจของพนักงานสังคมสงเคราะห์มีอำนาจอย่างพนักงานสอบสวนเท่าที่เกี่ยวกับหน้าที่ของสถานพินิจและหน้าที่อื่น อีก 4 ประการ ตาม (1)-(4)

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้นี้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ดำเนินการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ จะต้องแสดงบัตรประจำตัวว่าเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ

4. บทกำหนดโทษ

ในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ อาจถูกขัดขวางหรือไม่ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่ง กฎหมายได้กำหนดโทษไว้

มาตรา 126 ผู้ใดเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ตามมาตรา 44 (1) หรือ (2) หรือมาตรา 47 (1) หรือ (2) ขัดขืนไม่ยอมให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ เข้าไปในสถานที่ดังกล่าว ในระหว่างเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44 หรือมาตรา 47 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

มาตรา 127 ผู้ใดเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือเป็นผู้อยู่ในสถานที่ตามมาตรา 44 (1) หรือ (2) หรือมาตรา 47 (1) หรือ (2) ไม่ยอมตอบคำสอบถามของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

มาตรา 128 ผู้ใดเป็นครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาตามมาตรา 44 (3) ไม่ยอมตอบคำสอบถามของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ หรือผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

มาตรา 129 ผู้ใดเป็นครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษา ไม่ยอมทำรายงานตามมาตรา 44 (3) หรือทำรายงานเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา 130 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ โดยไม่มายังสถานพินิจ ไม่ยอมสาบานหรือปฏิญาณตัว ไม่ยอมให้ถ้อยคำตามมาตรา 44(4) หรือมาตรา 47 (3) หรือไม่ยอมส่งวัตถุหรือเอกสารอันจะใช้เป็นพยานหลักฐาน ตามมาตรา 44 (5) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

สำหรับตัวเจ้าพนักงานซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่นี้อาจได้ล่วงรู้ความลับ กระทำการโดย ประการใดๆ โดยมีขอบด้วยหน้าที่ ทำให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ หรือช่วยเหลือให้เด็กหรือเยาวชนหลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงาน จะต้องรับโทษหนักกว่าบุคคลธรรมดา

มาตรา 132 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานมีตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติการตามพระราช บัญญัตินี้และได้รู้ความลับของผู้อื่นเพราะการปฏิบัติการตามตำแหน่งหน้าที่ กระทำการโดย ประการใดๆ อันมิชอบด้วยหน้าที่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับนั้น โดยประการที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือ ทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 133 ผู้ใดช่วยเหลือหรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้เด็กหรือเยาวชน หลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งควบคุมไว้เพื่อฝึกและอบรมตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

5. การฝึกและอบรม

วิธีการแก้ไขเด็กและเยาวชนโดยส่งตัวไปไว้ยังสถานฝึกอบรมเป็นวิธีการที่จำกัดอิสรภาพเพราะเห็นว่าการอบรมภายนอกไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความประพฤติให้ดีขึ้นได้ จึงต้อง นำตัวมาควบคุมไว้เพื่อที่จะได้จัดให้เด็กและเยาวชนได้รับการอบรมแก้ไขความประพฤติและ ฝึกอาชีพอันเหมาะสมแก่สภาพโดยได้รับการเลี้ยงดูอย่างปกติและมีการควบคุมตัวตาม เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความสำนึกและเปลี่ยนแปลงความประพฤติกลับตนเป็น พลเมืองดีต่อไป

สำหรับประเทศไทยงานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ ของสถานพินิจ ซึ่งสถานที่ดำเนินการฝึกและอบรมของสถานพินิจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1. สถานฝึกและอบรม เป็นสถานที่ดำเนินการฝึกและอบรมโดยรับอบรมเด็กและ เยาวชนที่ยังไม่มีบุคลิกภาพส่อในทางร้ายมากนัก สถานฝึกและอบรม จะมีลักษณะผ่อนปรน

การควบคุมไม่เข้มงวด มีการอนุญาตให้ออกนอกสถานที่ ควบคุมได้หรือมีการพาไปทัศนศึกษา เป็นครั้งคราว การฝึกและอบรมนี้อาจจะใช้สถานที่อื่นซึ่งไม่ใช่สถานพินิจก็ได้

5.2. สถานกักและอบรม เป็นสถานที่ดำเนินการฝึกและอบรมแบบเข้มงวดใช้ควบคุมเด็กและเยาวชนที่ประพฤติตนไม่ก้าวหน้าในการอบรม หรือเป็นพวกที่มีความประพฤติเสียหาย คือดื้อไม่เชื่อฟังกระตือรือร้นขบถอยู่เสมอๆ สถานกักและอบรมจะมีลักษณะการควบคุมอย่างเคร่งครัดไม่ค่อยผ่อนปรนเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกศาลพิพากษาให้กักและอบรมจึงถือว่าได้รับคำพิพากษาหนักกว่าการฝึกและอบรม

6. การสงเคราะห์ภายหลังปล่อย

การสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนภายหลังปล่อยเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากสถานพินิจสามารถช่วยตนเอง ปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมภายนอก และสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการประกอบอาชีพสุจริตไม่ไปก่อความเดือดร้อนหรือเป็นภัยต่อสังคมชั้นอีก

การสงเคราะห์แก่เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากสถานพินิจ มีดังนี้

6.1. การติดต่อให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนไปปรับตัวในวันครบกำหนดปล่อย

6.2. การจัดทำใบบริสุทธิ สถานพินิจจะออกหนังสือแสดงว่าเด็กหรือเยาวชนได้พ้นคดีแล้ว การที่เด็กหรือเยาวชนรับการฝึกและอบรมอยู่ในสถานพินิจนั้นไม่ถือว่าเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา

6.3. การจัดส่งเด็กและเยาวชนกลับภูมิลำเนา สถานพินิจจะออกค่าพาหนะ ค่าอาหารระหว่างเดินทางให้กลับภูมิลำเนาในกรณีมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด

6.4. การจัดหาผู้ปกครองหรือที่อยู่อาศัยให้แก่เด็กและเยาวชนที่กำพร้าบิดามารดาขาดผู้ปกครอง นักสังคมสงเคราะห์จะติดต่อหาผู้อุปการะที่มีใจกุศลหรือติดต่อกับองค์การสงเคราะห์เอกชนเพื่อให้การสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนตลอดจนเป็นการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนออกไปเร่ร่อนอันจะเป็นการชักนำเด็กและเยาวชนประพฤติผิดขึ้นได้อีก

6.5. การสงเคราะห์เรื่องเครื่องนุ่งห่มเสื้อผ้า

6.6. ติดต่อจัดหางานให้แก่เด็กและเยาวชน

6.7. การจัดหาผู้บรรพชาให้ เด็กหรือเยาวชนที่มีความประสงค์จะบรรพชาแต่มีฐานะยากจน สถานพินิจจะได้ติดต่อผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพให้

6.8. การติดต่อจัดทำหลักฐานต่างๆ เช่น การออกหลักฐานให้ไปทำบัตรประชาชน การขึ้นทะเบียนทหารกองเกิน

6.9. การจัดส่งเด็กและเยาวชนไปฝึกวิชาชีพ ถ้าเด็กหรือเยาวชนประสงค์จะขอฝึกวิชาชีพ สถานพินิจก็จะจัดส่งเด็กและเยาวชนไปขอรับความช่วยเหลือฝึกวิชาชีพให้กับบริษัทหรือหน่วยงาน

6.10. การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับทุนประกอบอาชีพ เครื่องมือประกอบอาชีพ ในบางครั้งเด็กหรือเยาวชนประสบปัญหาเกี่ยวกับทุนประกอบอาชีพ เครื่องมือประกอบอาชีพ สถานพินิจก็จะพิจารณาตามความเหมาะสมเป็นรายๆ ไป

6.11. การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับทุนการศึกษา เด็กและเยาวชนรายได้ที่ประสงค์จะศึกษาต่อหรืออยู่ในระหว่างศึกษา สถานพินิจก็จะพิจารณาตามความเหมาะสม

6.12. การติดตามผลเด็กและเยาวชนหลังปล่อย เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยไปแล้ว สถานพินิจจะทำการติดตามผล ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วเห็นควรจะต้องให้ความช่วยเหลือ ก็จะได้ดำเนินการช่วยเหลือเพื่อเป็นการป้องกันมิให้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำได้อีก